

Босиљка Милић | Катарина Вучић

ЧИТАНКА

за други разред средње школе

Садржај

БАРОК У ЕВРОПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ И БАРОКНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ	4
Арсеније III Чарнојевић <i>МОЛИТВА ЗАСПАЛОМ ГОСПОДУ</i>	5
Гаврил Стефановић Венцловић <i>БЕСЕДЕ ШАЈКАШИМА</i>	6
Захарија Орфелин <i>СЈЕТОВАНИЈЕ</i>	7
Федро Калдероне де ла Барка <i>ЖИВОТ ЈЕ САН</i> (одломак)	8
Милосав Тешић <i>КАО ЛАЂА ПО ПУЧИНИ</i>	11
Милосав Тешић <i>СУБИНА И КОМЕНТАРИ</i> (глава IX, глава X)	13
Милорад Павић <i>СИЛАЗАК У ЛИМБ</i>	17

ПРОСВЕТИТЕЉСТВО И КЛАСИЦИЗАМ У
СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ 20

Молијер

ТВРДИЦА (одломци) 21

РОМАНТИЗАМ У ЕВРОПСКОЈ
И СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ 25

Александар Сергејевич Пушкин

ЦИГАНИ (одломци) 26

Јохан Волфганг Гете

ВИЛИНСКИ КРАЉ 29

Хајнрих Хајне

ЛОРЕЛАЈ 30

Петар Петровић II Његош

НОЋ СКУПЉА ВИЈЕКА 31

Лаза Костић

СПОМЕН НА РУВАРЦА 33

РЕАЛИЗАМ У ЕВРОПСКОЈ И СРПСКОЈ
КЊИЖЕВНОСТИ 37

Драгослав Михаиловић

КАД СУ ЦВЕТАЛЕ ТИКВЕ (одломак) 38

БАРОК
У ЕВРОПСКОЈ
КЊИЖЕВНОСТИ
И БАРОКНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ
У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

Арсеније III Чарнојевић

МОЛИТВА ЗАСПАЛОМ ГОСПОДУ

Дан и ноћ бежећи са својим осиротелим народом од места до места, као лађа на пучини великога океана брзамо, чекајући када ће заћи сунце и преклонити се дан и проћи тамна ноћ и зимска бела штол над нама лежи.

Јер нема онога што нас саветује и од туге што нас ослобађа.

Мука наша удвостручи се и рекох са сузама:
„Докле ћеш нас, Боже, заборављати до краја,
докле ће се наоружавати на име твоје?

Устани, Господе, зашто спиш, зашто лице своје – Боже наш, окрећеш од нас?

И опет васкрсни, Господе, помози нам имена Твојега ради!”

Тако свуда ридање ридању придодајемо
И ниоткуд помоћи не можемо добити...

Арсеније III Чарнојевић

Месеца октомбрија, 29. дан, 1705. лета

Извор: *Пут до есеја*, приредила Б. Милић, Друштво за српски језик и књижевност Србије, Београд, 2010.

Гаврил Стефановић Венцловић

БЕСЕДЕ ШАЈКАШИМА

О КЊИГАМА И НАУЦИ

Може и то који говорити да не зна што се чати у цркви. Зановеташ собом и не стојиш мирно слушати с разумом, да како би се могао о ком чатању довити што је?... Него и који од вас зна књигу а има је код своје му куће, доста пут воли узалуд седити дома или зурити на сокаку него да узме у руке књижицу те шњоме се разговара. Ама ако има коју књигу, он је затвори у сандук или за полицу је баци, како неће видети белог света (ни он Божјега лица), да ни њему ни другом не фајдише! А да би нас с друге стране ко запитао имамо ли књига, какве ли књиге имамо, то би остао блекан: ни имена којој књизи не би знао казати, а камоли из које књиге да би што известио. Сасма смо се занели с памећу за ту светску грижу, а душе се своје отпадили. Да кад нејмате кад дома што прочатавати, то бар недељом и свецем мало забав'те се у цркви и послушајте мучећи вам, што се овде проповеда, што ли се казује, колико год о Светом писму дознајте се. Ако ли који не може мировати ни помучати, боље, брате, сестро ли, ишетај се напоље да другим, који би слушали, не чиниш квара.

ПОХВАЛА КЊИЗИ

Којино руде и мајдане копају тако сматрају и послују докле год находе и мало златне жице, не остављају, него дурма раскопавају у дубину и траже има ли јоште што догод до једне мрве све не поваде, и тако се већ махну, те другу пак изнова започињу. И ово сказивање такођер повратно је и откада је започето, где ли је изостало, одонуд опет да то преузмемо сасукивати; крај с крајем да се саставља и једнако се пружа. Та ако ћемо што на то рећи могло се је и једним дном све вам по реду ишчатити ова притча. Ама зато остависмо и надаље једно; и мени би да се додијало много беседећи, и ви бисте оуглали слушајући, те ни бисте марили ни пак што упантили. Зато једно пресекосмо а друго започесмо да и оно задржите и по одмору сећате се вештије вам примати разговор за нашу хвајду.

Не да радимо о добаљању свакојаких књига еда би не допали без њих смртних рана. Не злато ни сребро да код себе тутољимо и кријемо, бисер и камење, него многе књиге да скупљамо! Благо што се више множи то више пакости сконаториоцу, а књиге духовне, стичући их, голему хвајду доносе у њих привирцији. Кано где стоји царева бојна муниција ако и нико не обрће шњоме, опет велику имаду о себи слободу и тврдо обстојање који унутра бораве, нити која харамија, злотвор ли и хрсус, сми близу доћи да прокопа бедена. Тако и где се год у ком дому находе многе књиге, измиче и бежи одонуд свако ђаволско дејство и мачтање, свака привидна хавет клони се, не сми нацртати на кућане и врло с добрим разговором се сви живу мирно и поштено борављећи. И само исто на књиге згледање заустеже човека од греха. Ако и на путу у ком заборавку дрзнемо штогод неваљало учинити, вративши се дома гледнемо на књиге, такви се усудимо и у себи се стресемо те се устрчавамо више затратати у онакве злокобице.

Извор: Гаврил Стефановић Венцловић, *Црни биво у срцу*,
Легенде, беседе, песме, избор, предговор и редакција Милорад
Павић, Просвета, Београд, 1996.

Захарија Орфелин

СЈЕТОВАНИЈЕ

различнија государства расјејали сја

Младије љета скоро преходе,
У мени бједном жалости плоде
што бесполезно
жизи своју слезно
прекраћавам,
прекраћавам.

Никакву службу, ето, ја нејмам
и срдцем падам к жалостним
бједам,
ако учих се,
али лиших се,
све надежде,
све надежде.

Оженил би се, да женат будем,
но мислим: зашто да ланац узмем
на моју главу?
Јер хоће с' праву
њену свагдар
њену свагдар.

Био б' монахом, откреши с' свјета,
али бојим се што млада љета
лажљиве сирене,
љепотне жене,
превариће,
превариће.

Празно у свјету живит овако,
свак скажет лудо за мене тако:
ето, учил се,
к чему годил се
с науком он,
с науком он.

Јербо је сада наука пала,
а на мјесто ње богатства стала,
пропало злато,
згажено в блато,
људеј умних
људеј умних.
Но ја богатства не хоћу знати
баш да без мјеста будем згибати,
здјелал би тако
а не инако
как ћу јавит,
как ћу јавит.

Ето наука: богатим бити,
свак мудар таков, и мож јавити
да новцов плоди
дајут с природи
науку свим,
науку свим.

Јавил б с' двору, но има замку,
која чест ловит а не науку
богат добрим
кажет и умним
без Палади,
Без Палади.

Пошел би к простим, но и там бједа,
но знајућ скотов, згибну без следа.
Палади мјесто
јест тамо пусто
до конца,
до конца.

Ја само жалост буду имати
јер нејмам свјета полак гледати,
без служби дому
гдјегод мојем
с науком ја,
с науком ја.

1762.

Избор: Младен Лесковац (прерађивач), *Антологија старе српске поезије*,
Матица српска, Српска књижевна задруга,
Нови Сад, Београд, 1972.

Педро Калдерон де ла Барка

ЖИВОТ ЈЕ САН

(одломци)

Л И Ц А

БАЗИЛИЈЕ, пољски краљ

СИГИЗМУНД, кнез

АСТОЛФО, кнез московски

КЛОТАЛДО, старац

КЛАРИН, лакрдијаш

СТЕЛА, принцеза

РОСАУРА, дама

Војници, стражари, свирачи, дворјаници, даме, слуге

Радња се догађа на пољском двору, у недалекој тврђави и у пољу.

ПРВИ ЧИН

(С једне стране кршевито брдо, с друге кула, а у њеном приземљу је Сигизмундова тамница. Врата су полуотворена и окренута гледаоцима.

Радња почиње у сумрак.

Росаура, обучена у мушку одору, појављује се на врху клисуре и силази. За њом силази Кларин.)

ДРУГА СЦЕНА

(Отварају се врата и указује се Сигизмунд, окован у ланце и обучен у кожух. У кули је светлост.)

Сигизмунд: Јао мени, несретнику!
Кад ме бијес ваш тако слама,
о небеса, знати хоћу,
родивши се какву злоћу
ја испољих према вама?
Но већ тиме што сам рођен
Знам каквим сам злом погођен.
Зато добар разлог води
Вашу строгост – морам рећи –
јер човјеков гријех највећи
у томе је што се роди.

Једина су моја хтијења
о небеса: због свог мира
желим знати (без обзира
на тај злочин мог рођења)
да л' још чиме вас увриједих,
те ме таква казна слиједи?

Јер и други рошени су
као и ја – то сви знате, те –
па их многа добра прате,
која мени дана нису.

Птић у гнијезду се извали
и чим буде пун бисерја,
шарен као цвијет од пер
и крилати букет мали,
одмах лети лета лака
кроз одаје бистра зрака
и оставља благостање
своја гнијезда у стаблима,
а ја више душе имам,
но слободе много мање.

Звијер се роди: кожу чисту
чим јој оспу пјеге дивне
што се као звијезде чине
(захвањујућ умном кисту),
по нагону свом је она
већ опасна и смиона
и, окрутна према свима,
по свом лабиринту хара,
а ја, с много више дара,
ја слободе мање имам.

Дође риба што не дише,
Рођена у муљу сама;
чим, кô бродић у љускама,
морем почне да се њише,
с валима се поиграва
и слободно премјерава
простор у свим смјеровима,
пливајући горе-доље,
а ја, с даром људске воље,
ја слободе мање имам.

Поток тече, гуја дуга,
међу цвијећем што се свија
и дочим та сјајна змија
кроз цвјетњаке завијугаће,
већ жубором пуним среће
благодарно слави цвијеће
и то поље што га прима
да по њему текућ бјежи,
а ја, што за вишим тежим,
ја слободе мање имам.

Кад ме прожме јад тај худи,
као вулкан горим цио
и срце бих своје хтио
ишчупати ван из груди.
Тко и зашто тако суди
и отима овдје нама
наша људска права сама,
повластице и награде
што их небо води даде,
птици, звијери и рибама?

Росаура: Његове ријечи у мени су
страх и самилост изазвале.

Сигизмунд: Тко је слушао моје речи?
Је ли Клоталдо?

Преводацац: Никола Милићевић
Извор: П. Калдерон
Живот је сан, Реч и мисао
Издавачко предузеће „Рад”, Београд, 1977.

Милосав Тешић

КАО ЛАЂА ПО ПУЧИНИ

*Ден же и ношт бегајуште...от места место,
аки корабљ в пучинах великога океана бегствујемо
(Арсеније III Чарнојевић, од 29. октобра 1705)*

I

Јаблан-пера, рит до рита
Јато врана се ракета

У зев Куће рашчлањене
маховина с црепа блене

Тмурно тоне придев зиме
у окрњак месечине

Скончавају, кроз неместа,
ратник, овца и невеста

Уз невреме време пузи
Лутај, роде, по каљузи

(Римовање не смирује –
но несрећу раскриљује)

Јовановић је ли Паја
она звезда изнад гаја

II

Полијелеј – сухо уље
Стргнут печат с хрисовуље

Изнад леле тужи јао
У мочвари мрак заспао

А сећањем, валовито,
уз брегове крене жито

А Љевиншка, а Љевишка...
Модри ли се она жишка

(Постојиш ли, постојбино,
али маглом вејеш, трино)

Златаст вео с Богомајке

разапне се о заранке

Прекрети се ребром, крову
над свиралом кућне зове

III

Тескобно је – крик у дистих:
Чарнојевић, трешње – триптих

Изван кобне патетике
жижи рубин тавне слике

Уз кубе се пали јечам
Звечне метал: Призрен, Звечан

Каменолом који лети
арханђели то су Свети

Ластавицом трешне стреја
Ланен глас је Сентандреја

Реч до речи – дрхтав додир:
прстен, рука, златан кондир

Кућне сенке, у трептају,
Не гасе се – а не трају

Извор: Милосав Тешић, *Прелест севера*,
Просвета, Београд, 1995.

СУБИНА И КОМЕНТАРИ

(глава IX, глава X)

ГЛАВА IX

*У којој је реч, нимало случајно, о
Захарији Орфелину, већ мртвом
у часу збивања наше приче.*

Човек се данас чудно осећа исписујући реченицу да је Орфелин рођен године 1726. у Вуковару – имена каткад могу стварније звучати него неке давне године. Ко год је видео макар слике оне сабласти коју у часу док причамо ову причу означавамо именом Вуковара, знаће шта мислимо.

Најбољи савремени познавалац дела Захарије Орфелина, Милорад Павић, каже да је могуће више тумачења овог презимена:

да је састављено од два грчка имена;

да је настало од француске речи која означава сироче;

да је преузето од истоименог француског медаљера;

да је преузето од израза који у драгуљарству означава главни камен у круни, што као да указује и на алхемичарско порекло оваквог назива.

Додајмо, у своје име, и примебу да је име Орфелина блиско и ономе које у модерном језику изговарамо као „орфици”, дакле, називу старогрчке секте која је веровала да води порекло од митског Орфеја и веровала у сељење душа. За душу је боравак у телу истовремено и казна и прилика за њено пречишћење.

За живота се Орфелин много чиме и са успехом бавио: бакрорезац, калиграф, писац богословских, школских и природњачких књига, историчар, физичар, виноградар, песник, несумњиво најзначајнији српски стваралац тога времена, који ће, разумљиво, умрети бедно, убог и напуштен, те је Јован Рајић поводом његове смрти написао: „19. јануарија умре љубезни мој брат Захарија Орфелин в Новом Садје в епископском мајурје пребједно.” Иначе, при крају своје песме *Плач Србије*, оплакујући судбину Срба који су под патријархом Арсенијем Чарнојевићем пребегли под власт аустријског цара, Орфелин оплакује и судбину књаза, господара Ђорђа Бранковића, кога су Немци преваром заточили и до смрти држали у тамници.

Добар део свог живота Орфелин је провео у Венецији, где се одвијао и најзначајнији део његовог рада – ту је 1788. објавио једини број првог српског часописа *Славеносербски магазин*, у којем ће, између осталог, позвати читаоце да описују своје снове и шаљу их уредништву које ће их радо објављивати. У Венецији Орфелин објављује и своје најважније дело – *Историја о житији и славних делах великаго государја и императора Петра Перваго* на преко 800 страна; ово дело ће аустријске власти забранити, Пушкин користити не знајући име аутора, а Срби заборавити.

Књигу је богато илустровао сам Орфелин, а његови бакрорези, медаље и историјске сцене, каже један стручњак, „имају улогу погодна нађеног коментара писане речи”. На медаљама се као један од битних амблематских белега јавља брод и као симбол Петрових ратних победа и као силуэта брода који, уз девизу *Vona spei*, плови под срећним и слободним сунцем.

Ако су Орфелинова дела била дуго заборављена, лик му је заборављен заувек; аутор бројних туђих портрета није оставио ниједан свој.

ГЛАВА X

*У којој се реч, нимало случајно, препушта
Захарији Орфелину, да би читалац из правог
извора сазнао више о почецима руске
морнарице и руским сновима о мору,
оличеним у лику Петра Великог.*

Свако може лако схватити да ја подразумевам овде, као једини начин да се до тога дође, трговину преко Балтичког мора, које су Руси у то време били потпуно лишени зато што тамо нису имали својих лука. Али, и у оно време када су их имали, као Нарву и Виборг, суседне поморске силе биле су веома против тога, у жељи да Руси, немајући трговачких веза са Европљанима, никада не науче војне и поморске вештине.

*
* *

Љубав Петра Великог према поморству и пловидби била је неизмерна и може се рећи да је пловидба била његова главна разонода. Ствар утолико достојнија дивљења што је овај цар од своје пете до четрнаесте године осећао такав страх и ужас од воде, да не само текућу, него ни стајаћу воду није могао да види, због чега у то време није пролазио поред или преко воде, сем у кочијама затвореним са свих страна. Но Бог, који је хтео помоћи Петру да прослави Русију на копну и на води, ослободио га је тога страха. Једнога дана, године 1692, нашао се цар у селу Измаилову и неочекивано угледао једну стару лађу коју су још његовим родитељима саградили Холанђани, а која је од тога времена лежала тамо ван употребе. Цар се зачудио грађи те лађе, а када је сазнао да је та ладица подешена и за једра и за весла, одмах је хтео да је испроба, међутим, требало ју је прво поправити. Радост која је обузела цара Петра приликом испробавања те ладице побудила је у њему мисао да започне изградњу флоте.

*
* *

Намера Његовог царског величанства још у време оснивања Санкт Петербурга била је да тај град начини заједничким градом свих северозападних народа, па је после довршења кронштатске луке и после припрема свега онога што на корист трговцима служити може, објавио свим поменутих народима дозволу за обављање трговине у Петербургу поводом чега је била израђена медаља са ликом, на једној страни, Његовог царског величанства, а на другој страни се види велики брод на мору, који значи завојевање и господарење над морем са натписом: С НАДОМ У БОГА ЖЕЛИМО ДОБИТИ БЛАГО, 1713.

*
* *

Колико је љубави Његово царско величанство имало за море – пловство, поменули смо већ на многим местима, а и саме његове покушаје у томе смо видели. Исто тако је хтео да и сви грађани петербуршки, као и они који се крај реке Неве насељавају, имају исту такву љубав; због тога је наредио да се, кад се на Неву отопи лед, нико не усуди да плови по реци са веслима, него на једрилицама. Истина да су испрва многи, не знајући како се то ради, страдали, али су убрзо затим то врло добро научили.

*
* *

Ја не знам има ли примера да неки император врши оне послове које само поданицима приличи чинити, или да очекује наредбу и унапређење у више достојанство од оних над којима влада. Ретко! Но Петру Великом, господару и самодршцу сверуском, такви су послови били дражи од осталих, и он је више радости исказивао када су говорили „Господине контраадмирале”, или као тада, „Господине вицеадмирале”, него „Ваше царско величанство”.

*
* *

Овај шведски контраадмирал је причао како су се Руси у тој бици тукли са Швеђанима као лавови и да, само да он сам није био сведок њихове поморске вештине, никада не би могао веровати да је цар од својих глупих поданика начинио тако изврсне поморске војнике.

*
* *

Али радост коју је Његово царско величанство, будући врховни командант над флотом четири најважније поморске силе, осетило, била је неизрецива. Заборавио је да је цар, случај који је одговарао оном некадашњем у Лондону, када је рекао да је звање енглеског (то јест – вештога) адмирала изнад звања цара рускога.

*
* *

Губернатор амстердамски причинио му је забаву бојем три морске ескадре.

*
* *

Некако баш у то време био је израђен један богат ратни брод са двадесет топова, који је сам цар само са Русима, без икакве помоћи иностраних мајстора саградио, и чија је израда била достојна великог дивљења. Овај брод је био тако срећно поринут да је Његово царско величанство, држећи своју шапку и уз клицање више од две хиљаде људи, викао са уобичајеном речју „Хура”, а потом је мноштву људи, колико је само могло стати на брод, наредио да се попну, па је и сам за њима пошао. На броду је био поздрављен од стране руског вицецара Петра Фјодоровича Ромадоновског веома љубазно, а од стране адмирала Апраксина одликован са две сребрне кане с пивом за његову тако добру израду тога брода. Овај благородни бродски дрводељац благодаривши најучтивије како вицецару на његовом љубазном позиву, тако и адмиралу на пиву, седе са других осам дрводељаца, са друговима својим, за посебан сто.

*
* *

Раније смо у овој историји поменули неки стари бродић, што га је Господар Петар Велики, када је још био момак, нашао у Измаилову, дао да се поправи и на њему се забављао. Ми смо видели да је управо тај бродић пробудио у његовом храбром духу ревност за устројење руске флоте, чијој сили Југ и Север нису могли да се супротставе. Његово императорско величанство, сматрајући овај бродић не без основа почетком своје ратне и трговачке флоте, из тога разлога назвавши га *Дедицом*,

хтео је пренети га из Москве у Санкт Петербург да би га сачувао као један споменик, на којем би и најудаљеније руско потомство могло видети у каквом је стању Петар Велики затекао у Русији поморску силу, и у какво ју је потом довео.

*
* *

Поменуте јахте, стигавши у Кронштат на означено им место и испаливши моћну топовску салву, бациле су сидра и подигавши нове стегове, поздравиле су свога *Дедицу*, а потом су пошле у пристаниште, осим галије која је с бродом целе те ноћи остала на мору. Другога дана поставила су се, од места где се галија налазила до Кронштата, 22 брода у ред, поред великог броја јахти и других лађа, које су све биле топовима снабдевене. Прво је Господар изволео да се мало прошета по мору, а када су били пред целом флотом, поздрављен је био бродом од стране целе флоте паљбом из 301 топа. Бродом је пловио вешто поред великих бродова постројених у ред, од којих је сваки имао са својим стегом и плотуном из својих топова да га поздрави. Најзад, када је *Дедица* већ ушао у пристаниште, деца су му његова одала последњу почаст генералном салвом из неколико стотина топова. Бродом је овај био пренет и ради вечног спомена постављен у Кронверк – санктпетербуршкој тврђави, са оваквим натписом:

Овај је бродом део подстрека Петру да ступи на море
овај је бродом отац целе руске флоте,
над императорским грбом је он на мору,
овај трон руског Нептуна, Велту страх.

Извор: Радослав Петковић, *Судбина и коментари*, Лагуна, Београд, 2013.

СИЛАЗАК У ЛИМБ

Једне вечери 1971. године у време одржавања међународних Октобарских сусрета писаца у Београду јавио ми се у сну Венцловић. Да би овај текст био разумљив, потребно је имати у виду да сам ја рођен 1929. а да је Гаврил Стефановић Венцловић (око 1680–1749?) српски песник, беседник и сликар, извандредан стилист чије је обимно дело око 230 година остало неиздато. Он је у вези са мном утолико, што сам покушао да 20.000 рукописних страна Венцловићеве заоставштине учиним бар донекле приступачним јавности. Саставио сам Венцловићеву биографију, из његових рукописа објавио избор легенди, беседа и песама, једну његову драму сам приредио за извођење и она је давана с незнатним успехом у београдском Савременом позоришту 1971. године, а у Палимпсестима посветио сам Венцловићу једну песму. Уз избор текстова публиковао сам Венцловићеве илуминације и међу њима један иницијал Венцловићев надахнут старом српском штампаном књигом, који је под ликом Христа с црном дворогом брадом крио, како се може претпоставити, и Венцловићев идеализовани аутопортрет.

Венцловић ми, међутим, није дошао на сан у оном лику који је познат на основу објављеног аутопортрета. У сну био је плав; промукао од ћутања седео је на мом кревету лишен сенке и одевен у дугу коврцаву браду. Пре но што је нестало погледао ме је замишљеним погледом у којем се видело на коју страну тече Дунав. Одмах сам га препознао и од прве схватио да је то он, иако није нимало личио на себе. Напротив, веома ме је подсећао на некога другог.

У дискусији на Октобарским сусретима који су још били у току, схватио сам да не желим да признам како је Венцловићев лик из сна у ствари поновљени лик једног младог македонског песника, с којим сам преко неког заједничког пријатеља имао сасвим површне додире, да се касније и они претворе у готово непријатељску равнодушност. Када је поменутог дана Македонац узео реч на сусретима, тема коју је изабрао и начин на који је била образложена, толико су се разликовали од онога што сам и сам који тренутак раније говорио, да сам, као и остали, то схватио као посредни напад на моје излагање.

После тога дуго сам настојао да сличности македонског песника са Венцловићем потиснем и заборавим. Био сам, међутим, на погрешном путу докле год сам покушавао да из ове посете у сну откријем нешто о посетиоцу. Тек када сам неколико месеци касније покушао да обрнем ствар и да испитам није ли посета била учињена с циљем да Венцловић упозна мене, а не ја њега, улога оне мени непријатне сличности одједном се показала таквом да је више није било могућно занемарити. Једноставно, требало је извлачити прецизне закључке на основу у сну датих чињеница. Њихова поука укратко била би у следећем.

Венцловић и ја суочени у истом времену, очигледно не бисмо изгледали један другом онако како изгледамо у перспективи двеста тридесетогодишње разлике између нас. Другим речима, да је Венцловић живео у XX веку и био у могућности да дође на Октобарске сусрете писаца године 1971. из Сент-Андреје у Београд, ми не бисмо говорили истим језиком и не бисмо делили иста убеђења. Чак ни његов физички идентитет мени не би изгледао исти. Моје данашње симпатије за њега, очигледно, не би било.

Схватио сам да је читав механизам који се може премештати у времену и простору, кадар да и мене самог веома објективно смести у један нов координатни систем под условом да се моја егзистенција помери за 230 година отприлике и постави у време кулминације Венцловићевог рада. Према подацима датим у сну, могло се веома тачно одредити на којој страни бих био и какав бих однос имао према Венцловићу да сам био његов савременик и да сам живео око године 1741. Очигледно, с обзиром да је Венцловић тада писао на чистом народном језику, ја бих био међу оним писцима који у то време нису писали ни говорили истим језиком као он. То су, као што се зна, биле присталице тадашње нове руско-словенске оријентације у српској књижевности. Био бих, дакле, један од колега Козачинског, један од руских ученика, повратника с Кијевске духовне колегије. Сматра се, мада то

нигде, рекао бих, није изричито потврђено, да је Венцловић био одлучен од цркве. Мени би дакле, остала улога оног с друге стране његовог положаја, дакле улога “правоверног” следбеника званичне српске црквене политике, оријентисане у то време на руска средишта. Боја наше косе била би иста и тада, што, ако је Венцловићев објављени портрет веродостојан, значи да бих био црномањаст и веома је вероватно да бих се могао препознати у лику писца Дионисија Новаковића, чији је портрет сачуван и чије беседе на руско-словенском, пуне класицистичке начитаности и ерудитске писмености украјинске барокне омитике, још постоје. Дионисије је поделио судбину својих колега руских ђака и допао међу оне ученике српско-руских школа који су избегавајући агресивна језуитска виша училишта и унијатске лицеје у Аустријској империји одлазили на високе школе у Кијевску духовну академију, јер, она им је у крилу једне источнохришћанске царевине нудила безбеднију егзистенцију. Одатле су неки од њих одлазили прешавши реку Буг у Пољску на језуитске школе, где би, примивши привремено унију с католичком црквом, добијали универзитетско образовање, да се најзад врате источном хришћанству и свом српском језику и народу пуни знања, али као полустранци. Делећи њихову судбину и „порекло по мисији”, и сам бих се нашао у сличном положају. Моје идеје, мој статус и мој језик рускословенски, природно, разликовали би се од Венцловићевих веома много и нетрпељивост или бар „непријатељска равнодушност” била би доиста заштитни знак наших односа.

Ако би се у овој генеалогии коју је сутерирао Венцловић уместо порекла по крви и даље пратило ово „порекло по мисији”, то би вероватно значило да бих, силазећи у прошлост и за следећих 230 година, негде у 1511. години могао доста добро да одредим своје место и улогу. Моја „двојезичност” и „правоверност” и ту би били веома важни показатељи. Поменуте године, као што је познато, у манастиру Милешеви почео је учити књигу код свог стрица, тамошњег калуђера, и један дечак по имену Бајо Соколовић. У то време турски султан Сулејман војевао је против Угарске, опустошио источни Срем и освојио Шабац и Београд. У реорганизацију турске војске (одмах после тога извршену) ушло је и обнављање јаничарског подмлатка. Тако је убрзо, међу осталом српском децом одведеном у Једрене, поведен у војску из манастира Милешеви и млади Соколовић, будући моћни велики везир турске империје. Ту негде, међу многим сапутницима Соколовићевим, који су поред српског језика говорили и други, језик царевине којој су лојално служили као јаничари у тој најмоћнијој интернационали XVI века, нашло би се и једно место које би према „пореклу по мисији” могло припасти мени.

Ако би се и даље по истој логици померале ствари још за нових 230 година дубље, у прошлост, то би довело до године 1281. Не зна се тачно да ли је те, или почетком следеће године, српски краљ Стефан Драгутин изјахао са својом властелом у онај касније по злу упамћени лов. Испод града Јелеча у Рашкој жупи пао је с коња и сломио ногу. Одмах после тога, несрећни краљ је сазвао сабор у Дежеву код Раса и предао круну свом млађем брату Стефану Урошу II Милутину, а сам се повукао из јавности. Отада у држави су била два краља, које су савременици звали „краљ Стефан” и „краљ Урош”. Када се краљ Стефан Драгутин опоравио, добио је од свога зета, Ладислава IV Угарског на управу крајеве ван тадашње српске државне границе: Београд, Мачву и североисточну Босну. Како је у Босни тада владала патаренска јерес, на молбу краљеву папа му је послао за потребе обраћања патарена три мисионара фрањевца, који су знали сем латинског и словенски језик. Међу њима једно од места „порекла по мисији” могло је припасти мени.

Најзад, ако би се спуштање у прошлост наставило још за један круг, рачун би довео до године 1051. То је био тренутак дефинитивног разлучења источног и западног хришћанства. У то време, као што је познато, на престолу српске државе седео је један пријатељ Византинаца, Михаило, који је око године 1052. добио титулу протоспатара из Цариграда, а нешто касније (1077) краљевску круну из Рима. Он је са Византијом одржавао мир читавих двадесет година. Када је тај мир прекршен устанком Срба и Бугара, који је плануо 1073. против грчког цара Михаила VII Дуке, у борбама око Скопља у српско ропство допао је и један високи византијски официер по имену Лонгибардопул, по свој прилици, Лангобард из доње Италије. Он је одмах пристао уз победиоца и постао зет српског владара Михаила и Михаиловог сина Бодина, који у Призрену тек што је био извикан за бугарског цара. Сарадња са високим византијским официром била је прихваћена јер је он могао

у случају промене ситуације у корист Византинаца да спасе своју жену од пропасти и тако с мало безобзирности омогући поновно успостављање везе између два језика и два света – победника и побеђених. Тај Лонгигбардопул постао би последња личност у којој би се могло назрети моје „порекло по мисији”, последња етапа на овом хиљадугодишњем силажењу у прошлост.

Јер, на дну овог пута, стварно сам се нашао у положају који је одговарао ономе из октобра 1971, ономе из сусрета с Венцловићем: Венцловић је тада (на уста једног скопског песника) говорио македонским језиком који ја, као византијски официр, из доње Италије, вичан свом матерњем лангобардском и свом службеном грчком језику, доиста нисам могао сматрати својим, и сасвим разумљивим. Његов језик, пак, био је веома сличан оном, који су користили Ђирило и Методије, Климент Охридски и св. Наум у својом књигама и проповедима, и којим се у Скопљу XI века, месту мог тадашњег службовања у то време морало говорити – сличан македонском.

*
* *

Сан је тако још једном показао Венцловићеву аутентичност, а што се мене тиче, опоменуо ме је да треба најзад, после хиљаду година, да напустим своје пријатеље и пређем на страну противника. С надом да ће ми можда кроз 230 година благонаклоно и случајно помоћи неко из непријатељског табора. Из интернационале вечито „правоверних”. Као ово ја Венцловићу.

Извор: Милорад Павић, Све приче, Завод за уџбенике, Београд, 2008.

ПРОСВЕТИТЕЉСТВО И КЛАСИЦИЗАМ У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

Молијер

ТВРДИЦА

(одломци)

Чин I

Призор III

Харпагон, Ла Флеш

ХАРПАГОН: Напоље одавде сместа и без речи. Торњај ми се испред очију, хуљо, варалице, лупежу! АЛ ФЛЕШ (*За себе.*): Ништа горе нисам видео од овог проклетог старца, и мислим, боже-ме прости, да је сам ђаво у њему.

ХАРПАГОН: Нешто гунђаш?

АЛ ФЛЕШ: Зашто ме терате?

ХАРПАГОН: Зар теби, обешечаће да се правдам: одлази што пре док те нисам смождио.

ЛА ФЛЕШ: Шта сам вам учинио?

ХАРПАГОН: Учинио си ми то да ја хоћу да ти одеш.

ЛА ФЛЕШ: Мој господару, ваш син наредио ми је да га чекам.

ХАРПАГОН: Одлази да га чекаш на улици, и немој у мојој кући да се укипиш као колац да би свуда нос забадао и свуда нешто ћарио. Нећу непрестано да имам шпијуна у својим пословима, нећу издајника чије ми проклете очи не дају мира, прождиру све што имам и меркају на све стране има ли нешто да се украде.

ЛА ФЛЕШ: Ко ће, дођавола, вас да покраде? Зар сте ви човек који се може покрасти, кад сваку ствар закључавате и стражарите дан и ноћ?

ХАРПАГОН: Затвараћу све што ми се свиди и стражарићу по својој вољи. Зар то нису уходе које мотре шта се ради? (*Полако за себе.*) Бојим се да није нешто посумњао о моме новцу. (*Гласно.*) Море, да нећеш ти да раструбиш како ја имам скривена новца?

ЛА ФЛЕШ: Ви имате скривена новца?

ХАРПАГОН: Не, угурсузе, не велим ја то! (*За себе.*) Побеснећу. (*Гласно.*) Питам да ли би ти из пакости раструбио како ја имам новца?

ЛА ФЛЕШ: Е, што се то нас тиче имате ли ви или немате новаца кад је то за нас све једно исто.

ХАРПАГОН: Ти још мудрујеш! Даћу ти ја преко ушију за твоје мудровање. (*Диже руку да га ошамари.*) Још једном, одлази.

ЛА ФЛЕШ: Па лепо, идем.

ХАРПАГОН: Стој! Да ми ниси нешто однео?

ЛА ФЛЕШ: Шта бих вам однео?

ХАРПАГОН: Хајд' овамо да видим. Покажи руке.

ЛА ФЛЕШ: Ево их.

ХАРПАГОН: Другу.

ЛА ФЛЕШ: Другу?

ХАРПАГОН: Јест.

ЛА ФЛЕШ: Ево их.

ХАРПАГОН: (*Показује џепове на Ла Флешовим чакширама.*) Ниси ли ту шта стрпао?

ЛА ФЛЕШ: Тражите сами.

ХАРПАГОН (*Пина му доле чакшире.*): Ове велике чакшире су душу дале да се сакрију покрадене ствари; и било би ми мило да неког због тога обесе.

ЛА ФЛЕШ (*За себе.*): Ах, ала овакав један човек заслужује да му се деси то чега се боји! И како бих га са задовољством покрао.

ХАРПАГОН: Ехе!

ЛА ФЛЕШ: Шта?

ХАРПАГОН: Шта ти то причаш о крађи?

ЛА ФЛЕШ: Кажем да свуда добро претурите да видите јесам ли вас покрао.

ХАРПАГОН: То и хоћу. (*Претура по Ла Флешовим џеповима.*)

ЛА ФЛЕШ (*За себе.*): Дабогда куга поморила тврдичлук и тврдице!

ХАРПАГОН: Како? Шта кажеш?

ЛА ФЛЕШ: Шта кажем?

ХАРПАГОН: Јест: шта кажеш о тврдичлуку и тврдицама?

ЛА ФЛЕШ: Кажем да куга помори тврдичлук и тврдице.

ХАРПАГОН: О коме ти то говориш?

ЛА ФЛЕШ: О тврдицама.

ХАРПАГОН: А који су то, те тврдице?

ЛА ФЛЕШ: Гагрице и хумрије.

ХАРПАГОН: Али на кога ти то мислиш?

ЛА ФЛЕШ: А шта је вас за то брига?

ХАРПАГОН: Брига ме зато што треба да ме је брига.

ЛА ФЛЕШ: Је л' ви мислите да ја то вама говорим?

ХАРПАГОН: Мислим што мислим, али ја хоћу да ми ти кажеш коме говориш кад то кажеш.

ЛА ФЛЕШ: Кажем... кажем својој капи.

ХАРПАГОН: А ја бих могао да звизнем по твојој глави.

ЛА ФЛЕШ: Је л' ми браните да проклињем тврдице?

ХАРПАГОН: Не, али ћу ти забранити да брбљаш којешта и да будеш безобразан. Умукни.

ЛА ФЛЕШ: Ја не именујем никога.

ХАРПАГОН: Издеветаћу те ако проговориш.

ЛА ФЛЕШ: Кога сврби нек се чеше.

ХАРПАГОН: Хоћеш ли умукнути?

ЛА ФЛЕШ: Хоћу, кад морам.

ХАРПАГОН: Аха!

ЛА ФЛЕШ (*Показујући џеп на свом капуту.*): Гледајте, ево још један џеп: јесте ли задовољни?

ХАРПАГОН: Де, де, врати ми да те не претресем.

ЛА ФЛЕШ: Шта?

ХАРАГОН: То што си узео.

ЛА ФЛЕШ: Ја вам нисам ништа узео.

ХАРПАГОН: Сигурно?

ЛА ФЛЕШ: Сигурно.

ХАРПАГОН: Збогом, вуци се дођавола!

ЛА ФЛЕШ (*За себе.*): Врло лепо сам отпуштен.

ХАРПАГОН: Нека ти се бар савест мучи због те крађе. Тај обешењак слуга ми јако смета, и није ми мило да видим то ћопаво псето.

Призор IV

Елиза, Клеант, Харпагон

ХАРПАГОН: Заиста, није то мала брига чувати у кући велику суму новаца; и срећан је који је сав новац добро сместио и задржао само колико му треба за трошак. Није то лако у читавој кући наћи поуздано скровиште; јер гвоздене касе су сумњиве, и никад им се нећу поверити: чини ми се да су оне баш прави мамац за лопове и прва ствар на коју ће напасти. Ипак, не знам да ли сам добро урадио што сам у башти закопао десет хиљада талира које су ми јуче вратили. Десет хиљада златних талира у кући, сума је прилично...

(У том тренутку појављују се брат и сестра разговарајући тихо.)

О Боже. Биће да сам се сам одао: страст ме ваљда занела и чини ми се да сам говорио гласно мудрујући сам. Шта је?

КЛЕАНТ: Ништа, оче.

ХАРПАГОН: Јесте ли одавно овде?

ЕЛИЗА: Тек што смо стигли.

ХАРПАГОН: Ви сте чули...

КЛЕАНТ: Шта, оче?

ХАРПАГОН: Де, де...

ЕЛИЗА: Шта?

ХАРПАГОН: То што сад рекох.

КЛЕАНТ: Не.

ХАРПАГОН: Јесте, јесте.

ЕЛИЗА: Оппростите ми.

ХАРПАГОН: Видим, добро сте чули неке речи. Ја сам разговарао са самим собом како је данас тешко наћи новаца и казао да је срећан који може да код себе има десет хиљада талира.

КЛЕАНТ: Оклевали смо да вам приђемо бојећи се да вам не сметамо у размишљању.

ХАРПАГОН: Волим да вам кажем да не бисте погрешно схватили и помислили да ја кажем како то ја имам десет хиљада талира.

КЛЕАНТ: Ми се не мешамо у ваше послове.

ХАРПАГОН: Камо лепе среће да их имам, десет хиљада талира!

КЛЕАНТ: Ја не верујем...

ХАРПАГОН: То би било добро за мене.

ЕЛИЗА: То су ствари...

ХАРПАГОН: Баш би ми добродошли.

КЛЕАНТ: Ја мислим да...

ХАРПАГОН: То би ми лепо помогло.

ЕЛИЗА: Ви сте...

ХАРПАГОН: И не бих се жалио, као што се жалим, на зла времена.

КЛЕАНТ: Забога, оче, ви немате разлога да се жалите, и познато је да ви имате доста новаца!

ХАРПАГОН: Како? ...

Призор VI

Ла Флеш, Клеант

ЛА ФЛЕШ *(Излазећи из баите с једном кутијом.)*: Ух! Господине, баш вас нађох кад треба. Брзо за мном.

КЛЕАНТ: Шта има?

ЛА ФЛЕШ: Пођите за мном да вам кажем: ствари добро стоје.

КЛЕАНТ: Како?

ЛА ФЛЕШ: Ваша срећа.

КЛЕАНТ: Шта?

ЛА ФЛЕШ: Вребао сам овде цео дан.

КЛЕАНТ: Како си успео?

ЛА ФЛЕШ: Све ћете чути. Бежимо; чујем где виче.

Призор VII

ХАРПАГОН *(Виче из баите и долази гологлав.)*: Држ'те лопова! Разбојника! Убицу! Правдо,

праведени Боже! Пропао сам, убили су ме, заклали ме, покрали су ми новац! Тај! Шта је с њим? Где је? Куд се крије? Како да га нађем? Куд да јурим? Или да не јурим? Да није тамо? Да није овде? Ко је то? Стој! Врати ми мој новац, лупежу!... (*Шчепао сам себе за руку.*) Ах, то сам ја. Глава ми се помутила и не знам где сам, ни ко сам, ни шта радим. Јао! Мој јадни новац, мој јадни новац, мој драги пријатељ! Узеше ми те! А без тебе немам ослонца, ни утехе, ни радости, све је за мене свршено, шта ћу више на овом свету; без тебе не могу да живим решено је, не могу више! Умирем, мртав сам, закопан сам. Зар нема никог да ме оживи, да ми врати мој драги новац, или да ми каже ко га је узео! Ух! Шта кажете? Није нико. Ко је да је, морао је прво пажљиво да вреба тренутак; изабрао је баш онда кад сам говорио изроду, мом сину. Хајдемо. Хоћу да тражим свуд, да се испита цела кућа: служавке, слуге, син, ћерка, па и ја. Колико их се скупило! На кога год бацим поглед сумњив ми је и све ми се чини то је лопов. Еј! О о чему то тамо говорите? О оном ко ме је покрао? Каква је то ларма тамо? Је ли мој лопов ту? Смилујте се, ако ко зна о моме лопову, преклињем га да ми каже. Да се није сакрио ту међу вас? Сви ме гледају, па ми се смеју. Видећете, и они су сигурно умешани у крађу мог новца. Овамо брзо, комесари, пандури, жандарми, судије, мучилишта, вешала и џелати. Хоћу да се повеша цео свет: а ако не нађем свој новац, обесићу се и ја.

Превео Бранислав Миљковић
Извор: Молијер, *Тврдица*, Нолит, Београд, 1974.

РОМАНТИЗАМ У ЕВРОПСКОЈ И СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

Александар Сергејевич Пушкин

ЦИГАНИ

(одломци)

Алеко спава. Тешко груди
Притиска страхан призор један.
Са криком се у тами буди.
Љубомори још увек предан,
Руку пружа у мрак Алеко...
Али Земфира је далеко.
Покривач хладни само ту је.
И скаменила му се душа;
Уздрхтао се диже, слуша,
Ал' више нема шта да чује.
Тишина... Нем је већ од страха.
Леди се, гори, безброј пута,
Из черге излази без даха,
Крај тихих кола страхан лута.
Свуд влада мук; и поља неме;
По небу тихо магле језде,
Необично и мрачно време,
Тек варљиво трепере звезде,
И сјајни траг у роси само
Што некуд у даљину ходи.
Алеко немо иде тамо
Куд злослутна га стаза води.

На крају пута најзад виде:
Бели се гроб пред њим у тами.
Клецају ноге, једва иде,
Колена дрхте, усне бриде,
Предосећање страшно мами.
Иде... наједном – да ли снује?
Две сенке види он пред собом
И сасвим близу шапат чује
Над оскрнављеним гробом.

I глас:

Време је...

II глас:

Чекај...

I глас:

Морам, мили...

II глас:

Не, не, још мало, бар док сване!

I глас:

Не, већ смо дуго овде били.

II глас:

Кад пољубиш ме, дах ми стане...

I глас:

Уништаваш ме... муж је чудан

II глас:

Још часак...

I глас:

Ако се без жене
Пробуди сада?

Алеко:

Већ сам будан.
Не журите се! Куд без мене?
Биће вам добро ту, крај гроба!

Земфира:

Ах, бежи!

Алеко:

Неће он далеко;
Причекај! Куд ћеш у то доба?
Лези!

(Удара га ножем.)

Млади Циганин:

Ја умирем...

Земфира:

Алеко!
Не, убићеш га! Не са тиме!
Погледај, сав си већ у крви!
Што чиниш то?

Алеко:

Ја нисам први:
Сад уживај ко пре са њиме.

Земфира:

Не, доста, више се не бојим!
И нећу ништа да те молим:
Над злочином те кунем твојим!

Алеко:

Умри!
(Убија је.)

Земфира:

Ја умирем и волим.

Даницом зарен дан је сјао.
На једном гробу је Алеко
У крви, коју није спрао,
Седео с ножем. Недалеко
Пред њим су била мртва тела.
Страшан је био он у лицу;
Цигански табор уз убицу
Узнемирено већ се збио.
Ископан један гроб је био,
И жене су још, пре опела
Целивале у очи мртве...
Не обзирући се на друге,
Без речи, скамењен од туге,
Посматрао је старац жртве.
Дигли су млади пар и скупа
Положили у земље крило:
Сахранили су труп до трупа
И пред Алеко то је било...
А када затим земљу неко
У хладни гроб да баца поче,
Немо се погнуо Алеко
И срушио на траву с плоче...

Старац је пришô тад и рекô:
„Човече горди, иди сада!
Код нас ваш закон не постоји,
Од њега нико ту не страда,
Шта ће нам крв и јади твоји?
Не кажњавамо смрћу људе.

Али с убицом ко да буде?
Не пристаје наш удес теби,
Слободу хоћеш само себи,
Од гласа твог се коса јежи;
Сви ми смо кротки, добри људи,
Свиреп и зато ти си. Бежи!
Збогом. И мир са тобом буди.”

Он рече то – и табор неста
У степи, даље од тог места
Изабравши опет пут на вољу...
И сад су сама кола једна
С убогим платном, черга бедна,
Још стајала у кобном пољу.
Тако, пре но што зима стигне,
Понеки пут у јутро тмурно
Кад се с поља с криком дигне
Ждралова позних јато журно
И одлеће у места мила –
Погођен смртно кобним зрном,
Остаје један на тлу црном
Опустивши без моћи крила.
Дошла је ноћ: под шатром тамном
Уз огањ нико није бдео;
Нико под овом чергом срамном
До јутра није очи свео.

ЕПИЛОГ

[...] Срео сам идући кроз степену,
Над границама древних хорди
Цигана мирних табор горди –
Смерне слободе децу слепу.
За њиним лењим караваном
По пустињи ја лутах често;
Насићен њином простом храном,
Уз њихов огањ нађох место.
Срећан кад би се путем чуле
Песама њиних ведре риме,
Дуго сам драге Мариуле
Понављао у себи име.
Ал’ мало среће и ту има,
Природе децо, међу вама;
И ту, под бедним шаторима
Постоје море, боли срама,
Ни ваша худа уточишта
Дивљина није спасла јада;
Од кобних страсти свуд се страда,
И нас од њих не штити ништа.

Препевао Милорад Павић

Извор: А. С. Пушкин, Дrame. Поеме. Песме, Просвета, Београд, 1975.

Јохан Волфганг Гете

ВИЛИНСКИ КРАЉ

Ко јаше по ноћи и ветру кроз до?
Отац са својим сином је то;
држи дечака у наручју свом,
стеже га чврсто и греје га он.

— Што лице, мој сине, претрашен скри?
— Оче, зар тамо не видиш ти
вилинског краља? Гле круне, гле skut!
— Мој сине, то магла се вије уз пут!

„Прелепи дечко, хајд’ за мном сад!
У мом је дому све злато и склад;
да лепих игара се играмо ту
по цвећу што се шарени по тлу.“

— Мој оче, мој оче, зар не чујеш ти:
шапће и мами ме вилењак зли!
— О смири се, дете; кроз честар сув
то шуми и хуји поноћни ћув.

„Ходи, о ходи, дечаче мој!
Да мојих кћери зачујеш пој,
да оне те дворе по васцели дан
и љускају песмом и игром у сан.“

— Гле оче, гле њишу се тамо кроз луг
вилинског краља кћери у круг!
— Не, сине, то врба старих је ред
трепти по њима сјај месечев блед.

„Ја хоћу да љубав и срећу ти дам;
повешћу те силом, не желиш ли сам.“
— Хвата ме, оче! Зло ми је, зло! —
Отац се згрози кад зачу то.

Потера отац коња у кас;
синов све слабији био је глас.
Кад стигоше дому у освит сив,
дечак већ није био жив.

Препевао Бранимир Живојиновић

Извор: Знаменити светски лиричари XIX и XX века,
Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000.

Хајнрих Хајне

ЛОРЕЛАЈ

Ја не знам шта то да значи
те тако тугујем,
о некој старинској причи
једнако умујем.

Ту мирно тече Рајна,
хладно је, хвата се мрак.
На врху брега игра
последњи сунчев зрак.

А на том брегу видим
лепоте девојке стас;
она сва златом блиста
и златну чешља влас.

Златним је чешља чешљем
и пева још уз то,
а глас јој песме звучи
силно и чудесно.

Лађара у малом чуну
њен дивљи заноси тон;
на стене не гледа доле,
већ у њу гледа он.

И сад бродару и чамцу
ја мислим да је крај:
а све то својом песмом
учини Лорелај.

Препевао Алекса Шантић

*Извор: Знаменити светски лиричари XIX и XX века,
Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000.*

Петар Петровић II Његош

НОЋ СКУПЉА ВИЈЕКА

[Пјесма је написана 1845. Први пут је објављена у “Босанској вили” 1913.]

*La douceur de l'haleine de cette deesse
surpassait tous les parfums de l'Arabie heureuse*

Плава луна ведрим зраком у прелести дивно тече
испод поља звјезданије у прољећну тиху вече,
сипље зраке магическе, чувства тајна нека буди,
те смртника жедни поглед у дражести слаткој блуди.
Над њом звјезде ројевима брилијантна кола воде,
под њом капље ројевима зажижу се ројне воде;
на грм славуј усамљени армоничку пјесну поје,
мушице се огњевите ка комете мале роје.
Ја замишљен пред шатором на шарени ћилим сједим
и с погледом внимателним сву дивоту ову гледим.
Чувства су ми сад трејазна, а мисли се разлетиле;
красота ми ова божа развијала умне силе.
Него опет к себе дођи, у ништавно људско стање,
ал' лишено свога трона божество сам неко мање;
претчувствијем неким слатким ход Дијанин величави
душу ми је напојио – све њен в'јенац гледим плави,
О наслѣдство идејално, ти нам гојиш бесмртије,
те са небом душа људска има своје сношеније!
Слух и душа у надежди пливајући танко пазе
на ливади движенија – до њих хитро сви долазе!
Распрсне ли пупуљ цв'јетни али кане роса с струка –
све то слуху оштром грми, код мене је страшна хука;
затрепте ли тице крила у бусењу густе траве,
стрецања ме рајска тресу, а витлења муче главе.
Тренућ ми је сваки сахат – моје време сад не иде;
силе су ми на опазу, очи бјеже свуд – да виде.
Док ево ти дивне виле лаким кроком ће ми лети –
завид'те ми, сви бесмртни, на тренутак овај свети!
Ход је вилин много дични на Аврорин када шеће,
од сребрног свога прага над прољећем кад се креће;
зрак је виле младолике тако красан ка Атине,
огледало и мазање презиру јој черте фине.
Устав' луно, б'јела кола, продужи ми часе миле,
кад су сунце над Инопом уставити могле виле.
Прелесницу како видим, загрлим је кв бог вели,
уведем је под шатором к испуњењу светој жељи.
При зракама красне луне, при свјећици запаљеној
пламена се споји душа ка душици раскаљеној
и цјеливи божествени душу с душом драгом слију.
Ах, цјеливи, божа мана, све прелести рајске лију!
Цјелителни балсам свети најмирисни аромати
што је небо земљи дало на усне јој стах сисати.

Совршенство творенија, таинствене силе боже,
ништа љепше нит' је када нити од ње створит може!
Малена јој уста слатка, а анђелски обрашчићи –
од тисуће што чувствујем једну не знам сада рећи!
Сњежана јој прса округла, а стрецају светим пламом,
дв'је слонове јабучице на њих дубе слатким мамом;
црна коса на валове низ рајске с игра груди...
О дивото! Чудо смртни ере сада не полуди!
Б'јела прса гордија су под црнијем валовима
но планина гордељива под вјечнијем сњеговима
на излазак кад је сунца са равнине цв'јетне гледим,
кроз мрежицу танке магле величину кад јој сл'једим.
Играм јој се с јабукама – два свијета срећна важе,
к восхиштењу бесмртноме лишеника среће драже;
зној лагани с њеном косом с занешене тарем главе...
Друге среће, мало важне, за њу би да, и све славе.
Не мичу се уста с устах – цјелив један ноћи ц'јеле!
Јошт се ситан не наљубих владалице виле б'јеле;
свезала се два погледа магическом слатком силом,
као сунце с својим ликом када лети над пучином.
Луна бјежи с хоризонта и уступа Фебу владу,
тад из вида ја изгубим дивотницу моју младу!

Петар II Петровић Његош, Пјесме, Обод, Цетиње, 2001.

Лаза Костић

СПОМЕН НА РУВАРЦА

Уочи нове године је било,
наканѠ сам се дома подоцкан
од вечере, из друштва весела;
са ближње цркве куцнуло је триред
под кључем кад ми шкрину капија;
на дванаест као да беше.

Тишина је;
ал' не тишина блаженог санка,
већ као тишина око боника тешког;
подухује ветар, као
испрекидано грчевито
дискање болесниково.
двориште тамно, само тек
уз опали прикућак као да се миче
нешто бело;
помислим да је неспокојни дух
покојна каква гласа
што се у Матици породи некад,
предлажућ да се пустош оправи,
па блуди сад, очекујући плод.
Притрп' се мало, душе,
у топлој чим се нађем одаји,
уздахнућу једаред за тобом,
та имам кад — јер ја сам матичар,
а ти ћеш, као што видим, бити
за трагичан моменат натичар. —
Топлота блага, наложена пећ,
у њојзи тиња пањ,
кѠ старог лета мртво тело испуцано црно,
што спаљују да вампир не буде. —
То старо лето, стара година!
Каква је страшна била у животу,
да каква би тек била, жалостан,
да још једаред устане из гроба,
да се повампири!
Страхота! ратос таквих мисли!
Разузурим се, окренем пећи леђа
и мислим шта да читам,
да растерам те мутне видове
о оживелим гробовима
и умрлим животима?
Јеванђелије ми на столу,
најбоље такој беди тешило.
Бадава! свака врста, свака сећа реч
на онога јунака јагањастог
што умртви свој живот бесмртни

да њим оживи гроб.
Преврнем лист, преврнем и други,
пред очима ми главе пролазе
кô лубање коштане мртвачке;
сад ево већ „откровенију” ред.
Писмена се по листовима муте,
начинише се црна страшила
што о њима проричућ причају;
а јеванђелске свете истине
озбиљнијом тек чине опсену.
Јест, ено је, те грдне блуднице
откровеније што је открило,
показује ми откривену блуд,
превија се у мучном напону, —
ил’ умире ил’ рађа?
А уз њу се прикучила аждаха,
седмоглави змај,
на првој глави глава мртвачка,
из вилица јој модри плам
полагано по црном диму лиже
кô да нешто пише, —
у млазових прочитам сричући:
Руварац! Шта, Руварац? је ли, звери?
Ха! по том сам те познô, блудна кћери:
Ти жено, ти си стара година;
а ти, аждахо, ти си душа јој,
издахнула те умирући сад,
па, блудница, у часу последњем
још има каде да се породи! —
Ал’ стани, шта то јекће?
Кô напрег од кашља, заптивен. сух.
На умору је л’ ропац године?
На мојим вратма куцнуо неко.
збиља: куц, куц, куц!
Ја нехотице дахнух: улази!
Отворише се врата нечујно,
нечујно ступи једна бела сенка —
не, није сенка, мртвац; мисли л’ зар
грозовито откровеније то
сва чуда своја ређат преда мном,
погибије, васкрсенија сва?
„Добар вече!” авет ме поздрави;
познајем глас:
кô поноћнога ветра пирук,
кад иње стреса с врба надгробних;
познајем глас, тако је предисô
у часовима својим последњим
Руварац Коста.
„Добар вече!” и испод покроба
коштаницу ми пружи у поздрав;

прихватим је и стисак леден јој
свег укоченог опрости ме стра̂.
добар вече! отпоздравим му ја,
и да ме види да се не плашим,
бајаги станем шалити се с њим:
Па откуд тако доцкан, богати,
зар и ти ноћник, и ти бекрија?
Ал' то је ваљда твоја трагичност?
Што за живота хтеде презрети,
осудили те на то по смрти!
Насмеши се поругљиво: „Та да,
већ знам шта мислиш; мислиш умро сам?
Бадава, што је земна површност!
Па ти да појмиш позив човечји?
Ни основе му ниси назро још!
Планета ова, земља, земља је;
па како позив свој да постигнеш,
у њојзи, слепче, ил' на њојзи зар?
Је л' боле срце, или љуштика?
Схваташ ли, површнице?” Ја бих знао
иначе на то одговорити,
ал' нећу да га једим, редак ми је гост;
размишљајућ бајаги ћутао сам.
„Па шта то читаш?” запита ме гост.
Јеванђеље, рекох.
„Окапи га се, додијало ми,
тај курс већ слушах целу годину.
па зато имам рекрацију сад
до прва кукурика.” —
Е гле! па лепо, мило ми је баш,
па кад је тако, знаћеш јамачно
има ли Ренан право или не?
„Званичне тајне”, рећ'е коштаник
„не казују се површницима.
Ал' сад окрен'мо други разговор!
Приповедај ми штогод о њојзи!”
Посади се и жаром питљивим
успламтеше шупљине очне му:
запито је о својој љубави.
Казиво сам му да се сећа на њ,
и да ће њега памтит вечито,
јер сећа га се, то зацело знам.
кад год се поје „памјат вјечнаја”
Душевна свест јој сва је његова,
а несвест тела даће другоме.
Кад видим да му годи приповест
употребим тренутак угодан:
Па кад смо се већ тако састали,
позајми ми од знања свога што!
позајми ми од — гост ме прекине.

„Опет позајми! море, докле ћеш?
у Преходнице новци су ми сви!” —
Позајми ми од своје науке,
освести мене шта да верујем
о јамачности општег ускрса?
Ил’ хтеде сад угодљив загладит,
у прве што ми зајам одби мој,
ил’ извештајем дирнут љубавним,
тек он се диже, исправи се дуг,
у чело упре прстом десничним,
а шувачним у голе кукове,
заори глас кô подземалски гром:
„Алфа и Омега!”
И збила беше лубањи му вид
(у продужењу с плећним костима)
кô мало алфа, а под шуваком
савијаху се бледи кукови
кô велико омега. „Разумеш?
објаснићу ти стихом у књизи!
Отвори књигу!” Ја је отворим.
Ја преврћем, ал’ и он пажљиво
у главама уплетен вреба стих.
„Ха! ево га! гле! ја сам алфа и —
окренем се, ал’ — нема госта мог.
Гле проклетника! преварио ме!
Обазирем се, гленем у књигу,
и гле — почетак страсти Христове,
издајство Петра, петлов кукурик:
зацело је те речи прочитô
па, у бризи да час не пропусти,
по закону асоцијације
идеја сродних помислио је
да кукурикну петô заиста,
и зато тако изневери ме.
Ал’ ништа зато, хвала, госте мој,
навеки хвала! Рекô си ми дост’ —
Алфа и омега!
О мудра смрти, о самртничка,
жива мудрости!
Алфа је глава, алфа то је ум,
почетак свега, душин неимар,
што у њој зида будућности сјај;
а омега, јест, омега је кук,
срамота, трбух, лакомот и блуд,
зидара умног вечни рушитруд —
то омега је свему, свему крај.

Лаза Костић, Изабране песме, Завод за уџбенике, Београд, 1999.

РЕАЛИЗАМ
У ЕВРОПСКОЈ
И СРПСКОЈ
КЊИЖЕВНОСТИ

ДРАГОСЛАВ МИХАИЛОВИЋ

КАД СУ ЦВЕТАЛЕ ТИКВЕ

(одломак)

Не, нећу се вратити. Отишао сам још пре дванаест година, а овде, у Естерсунду, већ сам осам. Имам породицу. Видите оног белоглавог дечака тамо? Да, личи. И јесте Швеђанин. Моја жена га је родила као девојка, пре мене; други су овде обичаји. Дао сам му своје презиме; оца ионако није знао. Сад се зове Арне Сретеновић. Једва је научио да изговори цело своје име. Учим га да говори српски. И, да видите, иде му од руке, доста је бистар. Већ четири пута сам га слао, заједно с његовом мајком, буразеру Влади у Београд. Понели би и паре, разуме се. Буразер их је са својима – он има ћерчицу и синчића – слао на море. А како бих иначе објаснио зашто их шаљем? Ови блесави Швеђани мисле да је Југославија читаво једно море. Не би могли ни да замисле да је неко био у Југославији а да није био на мору. И ја кад пођем, они кажу: „Он је отишао на своје море. Он не може без свог мора”.

Мени је овде лепо. Пре четири године жена и ја смо некако скупили мало пара, узели кредит и почели да дижемо кућицу изван града. Овде је то велики луксуз. У Београду сам живео међу душановачким кућерцима, па бих то хтео и ту. Кућица ми је скоро готова. Није још сасвим готова зато што се ја око тога баш и не ломим превише. Стално нешто око ње или по баштици прчкам. А и ова ти је земља некако јалова; тек што се један снег скине, већ почиње да се спрема други. Лета, оног нашег, такорећи и нема. И увек се нађе нешто посла.

Мој клинац ме обожава; а не могу да кажем, волим и ја њега. Једанпут, пролазим улицом, а он стоји с неким својим другарима и хвали се: „Мој стари је у Југославији био шампион. Новине су о њему писале.” А ја нисам био југословенски првак. Био сам првак Србије, две године, у велтеру и полусредњој. И свеармијски првак у средњој, кад сам служио војску. А својој мајци Арне каже: „Кад смо оно летос били у нашој Југославији...”

Кад смо се Инге и ја узели, желео сам да имамо децу. И рекао сам јој: „Ако ми не родиш клинца, оставићу те.” Али у почетку нисмо могли. А после, кад је прешла тридесету, некако је почела да се боји. Наравно, још за то није касно, још она може да роди. И ако бих навалио, родила би га. Али онда сам помислио: можда бих бар тог страха могао да је поштедим? И рекао сам: „Инге, ти се, изгледа, бојиш да родиш?” Она каже: „Не знам чега се више бојим: тога да родим или тога да ћеш ме оставити. Знаш шта ми је лекар још онда био рекао. А мени је сада већ тридесет и четири.” „Па, у реду”, рекао сам. „Можда нам више деце и није потребно. Доста нам је наш Арне. Ако се ти сложиш.” А она почела да ми љуби прљаву блузу.

Волимо се ја и моја Инге. Истина, не онако као да нам је осамнаест или двадесет. Али – волимо се. Помало као другари. Помало можда као инвалиди. Али волимо се. И не причамо много о томе.

На Душановцу сам ишао с најлепшим цурама. Био сам звезда. Ломиле су се око тога која ће више да трза на мене. И правиле себи рекламу ако би ишле са мном. „Она иде с Љубом Шампионом”, говориле би. А моја Инге није лепа, има краћу ногу и ванбрачно дете. Кад је имала дванаест година, сломила је ногу. И остала јој је краћа, за три сантиметра. Није ништа страшно, али – примећује се. Тако је и Арнеа родила. Мислила је да ће тог типа задржати. А тип сачекао да се он роди, па нестао. И, чудна ствар, волим је. Некад сам цуре стално мењао. А њу чак ни не варам. Ваљда сам оматорео. Тридесет и осма ми је. Моја Инге уме да буде и цандрљива, као и све остале блесаве жене. Она исто уме да закера: „Опет си унео блато у кућу! Зашто не бришеш ноге?” И: „Опет те твоје блесаве новине!” И: „Овде си ми се попео с твојим синдикатом!” И уопште. По томе су нам, као што видите, обичаји исти. Али као што сам ја научио да поштујем шведске, и она се научила да поштује наше.

Некад, у Југославији, волео сам да жвалавим. Ни око чега. Откако сам отишао, међутим – прво језик, а онда и све друго – постао сам ћутљив. Овде свет, уосталом, и није баш много причљив. И кад дођем кући нерасположен или љут, или кад ме ухвати моје лудило, и ћутим, она ме не дира. Ћути и сама. Није то за жену баш много пријатно, али моја Инге и то поднесе. А кад ме прође, онда можемо по старом. И, мада такве ствари ипак ретко чиним – обично гледам да им помогнем на неки други

начин – кад неки наш човек, из Југославије, овде баш заглави, ја га и кући одведем. А народ овде није лош, али, некако, тврд је на пару: отац за сина не зна, син за мајку, свако има своју рачуницу и своју касу. И ретко један другоме у кућу залазе. А моја Инге нас дочекује с осмехом и каже типу српски: „Ми волимо наша Југославија.” И пере му прљаве гаће, и кува му пасуљ са сланином и сарму, и пребира по нашем вешу и одваја му моје старе кошуље: док се мало не снађе. И кад нас је прошле године један такав био покрао – ништа страшно: дрпио једно моје одело и неке ситнице, али ја сам се јео као Месећ: ето какви смо” – она ми каже: „Немој да се секираш. Сав је био пропао, јадник. Ми ћемо зарадити друго.”

Пре две године сам се опет био запио – дешава ми се то повремено – и, онако пијан, само сам сео за волан и одјурio право за Југославију. Осам дана нисам долазио на посао. И мирно сам примио отказ. Крив сам, шта имам да се буним? Али мој синдикат се побунио; а овде је синдикат веома јак. „Он”, кажу, „има право да види своју домовину. Он има право да види своје море. Каква смо ми земља ако нашем најбољем раднику не можемо да дозволимо да види своје море?” А ја, кажем, нисам имао право, а нисам имао ни воље никога да молим, иако ми се посао баш није мењао: свих осам година сам у истој фабрици. И лепо им, људски кажем: „Шта се, бре, зезате? Какво море, какви бакрачи! Нити сам на море ишао, нити који ђаво. Био сам се наждрекао. Зато би ме и у мојој Југовини најурили.” „А не”, кажу они. „Своје доушнике зато не отпуштају. Отпустили су те зато што си синдикалиста. А уз то, ти си још био и болестан! Ми то можемо и да докажемо! Не смеју због тога да те отпусте.”

Главу дајем ако је ико од њих ишта од тога схватио. Они просто мисле да смо сви ми ударени, кеве ми! И кад прођу овуда и чују како урличемо наше песме и овакве сузе ваљамо, они мисле – нисмо читави.

’Леба ми, везе немају. Али, овако резонују: ако си ти луд, слободно и то можеш да будеш, и имаш право на то, само немој да направиш неки изгред. А за мене су овако мислили: тај сигурно јесте ударен, али кад то њему дође, он предосети, па седне у кола и оде у његову луду Југославију. Је ли направио неки саобраћајни прекршај? Није. Је ли учинио нешто друго? Није. Е, па онда, у реду! Зар за нас није још и боље што је отишао?

И прилична се гужва око тога направила. Чак су и неке синдикалне новине почеле да ме бране – излази овде један такав листић: он је, кажу, био болестан. Дошао неки даса из тих новина. „Ма, јок”, кажем му ја, „нити сам био болестан нити је уопште потребно да се око тога прави нека гужва. Наћи ћу други посао.” И стварно сам то одмах могао. Али онда ми моја Инге каже: „Кажеш да си крив. А ја теби опет кажем да ми то не можемо да разумемо. Како можеш да будеш крив? Не можеш да будеш крив. Био си болестан! Јер кад неко усред радног времена изненада заустави машину, баци комбинеzon и оде у фабрички клуб и тамо за три сата попије двадесет флаша пива, и пословођу, који дође да га позове да се врати, отера у материну и гађа празном флашом, а онда, онако у кошуљи по хладноћи, седне у кола и некуд одјури, тако да му жена и дете пет дана не знају где је, и тек се петог дана, ко зна колико далеко одатле, негде у Аустрији освети и јави телеграмом, и затим се мирно врати као да се ништа није ни десило, онда то стварно нико живи овде не може да схвати. Ко то овде ради? Ко је то овде икад урадио? И баш зато што не можемо да разумемо, ми морамо да мислимо да си био болестан. То је – као некаква менструација. Код вас их, изгледа, имају и мушкарци. И кад их већ имају, имају и право на њих. Зато, пусти ти њих нека они то само терају, немој их задржавати.”

И стварно су ме вратили. А кад сам први пут дошао на посао, само што ми на улазу нису славолук били поставили.

У ствари, ја сам овде, помало, популаран. Опет због бокса. Тренирам фабрички клуб. А осим тога, радим и оно што у Југославији никад нисам ни помислио – у синдикату. Кад смо се буразер Влада и ја пре три године срели у Италији и ја му то испричао, он се просто упишао од смеха; у Југославији стварно ни за шта друго осим за цуре нисам знао; и за бокс, дабоме.

Код куће, наравно, имам наше плоче. Али тамо не волим да их слушам. Растужим се. Не волим да узнемиравам Арнеа и Инге. Он, мој син, изгледа, воли их. У почетку их је пуштао да би, ваљда, мени угодио. А после их заволео. А ја, кад се зажелим, долазим овамо. Мало ми је лакше откако овде има наших. Готово шест година био сам једини Југословен у целом Естерсунду. А сад нас има готово

шестсто. Кад су почели да долазе очима нисам могао да верујем. И – овде мало жвалавимо по нашки, мало певамо по нашки и мало плачемо по нашки. А онда одемо свако на своју страну.

У ствари, ја им овде дођем – као некакав дрвени адвокат. Казујем им какви су шведски закони: на шта имају право, на шта немају; преводим им кад им шта затреба; овај клуб, ту просторију, шведски синдикати су им дали: ја сам им то средио; доста њих сам у фабрици у којој радим запослио; кад се припремају за наше приредбе, ја им за фолклор обезбеђујем народне ношње; и то позајмљујем од Швеђана; њихове су мушке ношње сличне словеначким: сналазимо се како умемо. И тако, често сам овде. Често сам овде, и сачекујем оне који долазе, испраћам оне који одлазе. А они долазе, и одлазе, а ја остајем.

И кад ме ухвати моје лудило, кад се смрачим, Инге и Арне ходају око мене на прстима. „Инге”, тада кажем мојој жени, „Инге, срце ми пуца.” А она каже: „Видим, Љуба.” У почетку је страховала да ћу отићи; и настраховала се, јадница, поред мене. „Ти, ћеш, Љуба”, каже, „једном отићи од нас. Сешћеш на воз, и оставићеш нам твоја кола и твоју кућу, и нећеш се вратити. Оставићеш нам кола и кућу уместо себе. А шта ће нама кола и кућа уместо тебе?” „Не буди луда”, кажем ја њој; а она ми још не верује. „Не буди луда, никуд ја нећу отићи. Никуд ја без тебе и Арнеа нећу поћи.” И, кажем, у почетку ми није веровала, а сад зна: то мора тако да буде; проћи ће ме. И кад ме види таквог, српски ми каже: и она се учи да говори српски: „Па, Љуба, иди мало у твоја Југославија. Север је добар, али за тебе је Југославија најбољи на свет. Иди мало у наша Југославија” – То наша Југославија она каже зато што сви ми, и она, и Арне и ја, имамо двојно држављанство, и шведско и југословенско. То сам такође средио. – А ја јој кажем: „Ти, Инге, као да си се на Душановцу родила.”

Тада узмем од фабрике неколико дана неплаћеног одсуства – и они су на то навикли, па ми више не праве питање – и седнем у кола, па по три дана и три ноћи возим као луд. Ја сам, иначе, пажљив, опрезан возач, и не волим да јурим, али тада немам времена ни за спавање. За воланом само по два-три сата одремам. Тек кад дођем до аустријске и наше границе, зауставим се. Свратим у неки мотел, окупам се, људски се испавам – једанпут сам тако шеснаест сати преспавао – обријем се, пресвучем. И, полако, пређем преко границе.

Тада уђем у Љубљану, или у Цеље или Марибор – ниже да идем немам храбрости: о Београду да вам и не причам – застанем и паркирам се поред тротоара. И тако останем у колима. Спустим прозоре, гледам око себе и – слушам. И, верујте, Словенци сасвим добро жвалаве по нашки, ништа се не разликују.

И тако, не излазећи из кола, преседим по пола сата, или сат или два.

Онда полако кренем натраг. У повратку негде на бензинској пумпи напуним резервоар бензином. Затим пређем аустријску границу, застанем, па из довода наточим по пуну шаку. Трљам га, њушим: и он ми мирише на Југославију. Намажем се по лицу, по коси, по грудима...

Кући се вратим уморан као куче. А моја жена ми каже: „Ти си се, Љуба, подмладио.”

А о томе како сам дошао овамо, о томе јој не причам. Шта ће њој и то? Није ни потребно да зна. То ћу сам носити. То је моја ствар.

Извор: Драгослав Михаиловић: *Кад су цветале тикве*,
Београд: Просвета, 2003.